

מ"ו ועורכת: סיגל בן-ארצי ■ עריכה: מיכל חביב ■ המערכת: זהבית 4 יבנה ■ טל. 03-6354484 פקס. 050-6812066
ג'ליון 413 ■ כח' סיון תשס"ז-כח' סיון תשס"ז ■ 14.6.2007-7.6.2007 ■ 6 עמודים ■ משוגר למנויים בלבד

חה"כ מלכיאור; צריך להקים ועדת וינוגרד למערכת החינוך

לדברי יו"ר ועדת החינוך של הכנסת, תשלומי ההורים לא יאושרו אם לא תיערך בהם רפורמה משמעותית

בתקציבו ועם המשכיות לאורך שנים רבות. לדעת מלכיאור, הבירוקרטיה המיותרת במערכת החינוך גורמת לאי-ניצול של חלק ניכר מתקציב המשרד – להערכתו כחצי מיליארד ש"ח לשנה. מלכיאור גם אינו מסכים לטענה שמשמיעים ראשי משה"ח, כי התקציב שאינו מנוצל חוזר לקופת המשרד כתוספת לתקציב השנה הבאה. לטענתו, לא כל התקציב הבלתי מנוצל חוזר וחלק ניכר הולך לאיבוד, וגרוע מכך – המטה כלל אינו יודע מה היקפו של התקציב שהולך לאיבוד. שאלה שמעניינת בימים אלה ציבור נרחב של מנהלים והורים היא; "מה יקרה בשנה הבאה עם תשלומי ההורים?" כידוע, ועדת החינוך היא המאשרת את גביית התשלומים. סמוך לתחילת השנה סירבה הוועדה לאשר את התשלומים ודרשה לבטלם. התשלומים אושרו לבסוף, לאחר מספר שבועות, כשהובטח לוועדה כי תקציב קרן הסיוע לתלמידים נזקקים יופל, כדי שלא ייווצר מצב שתלמיד לא ישתתף בפעילות בית ספרית בשל מצבם הכלכלי הקשה של הוריו.

(המשך בעמ' 2)

והמחקר של הכנסת, שהדו"חות המפורטים שלו הביאו לא אחת השנה למציאת ליקויים חמורים בעבודת מטה משה"ח. כך, למשל, גילה בחודש שעבר דו"ח של מרכז המידע והמחקר, כי 10 מיליון השקלים שהעביר משרד האוצר לקרן לסיוע לתלמידים של משה"ח בתחילת השנה לא הגיעו ליעדם בשל תקלה בירוקרטיה. "לצערנו", אומר מלכיאור, "ועדת החינוך של הכנסת נכנסת יותר ויותר לסוגיות בנושאים שלא היו אמורים להגיע אלינו ושמשה"ח היה אמור לטפל בהם. כל הרפורמות המשמעותיות נעשות דרך הצעות חוק פרטיות, מרביתן של חברי הוועדה. אני מעדיף לעבוד בשותפות עם משה"ח".

מלכיאור גם לא מתפעל מהתקציבים הגדולים שהצליחו ראשי משה"ח לאסוף השנה מכל מיני ארגונים יהודיים בחו"ל וקרנות למען הצפון ועוטף עזה. לדבריו, בחינוך אי-אפשר לעשות דבר חד-פעמי והתקציבים האלה, גם אם הם מתפרשים על פני מספר שנים, הם חד פעמיים. לדבריו, פעילות משה"ח צריכה להיות מעוגנת

"צריך להקים ועדת וינוגרד לבדיקת מערכת החינוך", כך אומר יו"ר ועדת החינוך של הכנסת, הרב מיכאל מלכיאור, בראיון לקו לחינוך. מלכיאור מתאר את המערכת המינהלתית של משה"ח, במיוחד המטה, כ"בלגן בירוקרטי – יד ימין לא יודעת מה עושה יד שמאל". יו"ר ועדת החינוך משבח אומנם את עבודתו של מנכ"ל משה"ח, שמואל אבואב, שלדבריו עובד מאוד קשה ואף מצליח לפתור חלק מהבעיות הרבות העולות בעבודת המטה, אך מוסיף; "זה מעבר ליכולת שלו. מדובר במערכת שחייבת לקבל זעזוע רציני כדי שתוכל ליישם את המטרות שהיא מציבה לעצמה". מלכיאור גם טוען, כי משרד האוצר מנהל למעשה את משה"ח; "לא יכול להיות שמשרד מקצועי ינוהל על ידי פקידי משרד האוצר. למשה"ח חייבת להיות אסטרטגיה ברורה לגבי כל הנושאים שקשורים בחינוך. האסטרטגיה אינה יכולה להיקבע באוצר". בשנים האחרונות מתפקדת ועדת החינוך של הכנסת כ"כלב השמירה" של מערכת החינוך. הוועדה נעזרת בסיוע מקצועי של מרכז המידע

העלייה הצפויה בשכר המורים לא משפיעה עדיין על ההרשמה למכללות להוראה

הצפוי. בשנת 2008 גם ייכנס לתוקפו מתווה חדש להכשרת מורים, שיחייב את האוניברסיטאות והמכללות כאחת. על פי המתווה, ישתתפו הסטודנטים להוראה ב-15 שעות התנסות שנתיות בתקופת לימודיהם (לא כולל שנת הסטאז'). במרבית המכללות קוצצו בשנים האחרונות שעות ההתנסות, שהן יקרות משעות הוראה רגילות, ועומדות על כ-20 בשנה. בעקבות המתווה החדש ייאלצו המכללות להוראה לקצץ בשעות אלו. עבור האוניברסיטאות, שבהן כיום כמעט ואין שעות התנסות במהלך הלימודים לתעודת הוראה, מדובר בעלות נוספת ניכרת שתושט עליהן.

מבורך, עדיין לא מורגש הבדל כלשהו יחסית לשנים הקודמות, בהרשמת מועמדים ללימודי הוראה. זאת ועוד, ללימודי הוראה אנגלית ומקרא, מקצועות שבהם יש מחסור גדול במורים במערכת החינוך, אין כמעט הרשמה, למרות מלגות מלאות שהשיגה המכללה למי שייבחר בחוגים אלה. בינתיים נערכות המכללות לקראת קיצוצים נוספים שהן משערות שיושטו עליהן בשנת התקציב הבאה.

לדברי מבורך, הבעיה העיקרית היא, שעדיין לא נמסר לראשי המכללות מידע רשמי על מהות הקיצוץ, אלא רק נרמז עליו בעקיפין מפגשים עם ראשי משה"ח. מסיבה זו ראשי המכללות עדיין אינם יכולים לצאת למאבק על הקיצוץ

העלייה הניכרת, הצפויה כבר בשנה הבאה בשכרם של מורים חדשים, לא נותנת עדיין את אותותיה בהתעניינות והרשמת מועמדים ללימודי הוראה. כך עולה מבדיקה שערך קו לחינוך במספר מכללות. לדברי ראש ביה"ס לחינוך במכללה האקדמית בית ברל, ד"ר עמוס הופמן, קיימת אמנם עלייה מסוימת, או לפחות יציבות, במספר הנרשמים ללימודי הוראה, אך מדובר בעיקר במסלול החינוך המיוחד ובמסלול להוראה בגיל הרך. לעומת זאת, נמשכת הירידה בהרשמה למסלולי ההוראה הרגילים לביה"ס היסודי והעל יסודי. לדעתו, מוקדם עדיין לקבוע אם להבנות עם הסתדרות המורים יש השפעה על מידת ההרשמה למכללות. גם לדברי ראש מכללת לוינסקי לחינוך, ד"ר מרים

חה"כ מלכיארד; צריך להקים ועדת וינוגרד למערכת החינוך

(המשך מעמ' 1)

מלכיארד מזכיר, כי שרת החינוך, יולי תמיר, הבטיחה לוועדה בתחילת השנה, שתוך חודשיים תביא לאישורה רפורמה כוללת בתשלומי ההורים. בינתיים חלפה כמעט שנת לימודים שלמה ורפורמה כזו לא הוצגה. אם לא תוצג בפנינו רפורמה משמעותית בתשלומי ההורים לא נאפשר את המשך גביית התשלומים החוקיים והלא חוקיים מההורים, מתריע מלכיארד. לטענתו, ב-85% מבתי"ס מתקיימת כיום גבייה בלתי חוקית בנוסף לגביית התשלומים המותרים. לדבריו נגבים מההורים כיום כ-3.5 מיליארד ש"ח - רק 1.4 מיליארד ש"ח תשלומים מותרים. "זוהי הפרטה מואצת של מערכת שאסור להפריט". יש לציין, כי למרות דברי מלכיארד, עשויה ועדת החינוך למצוא שסמכויותיה בתחום תשלומי ההורים נלקחו ממנה. הסיבה לכך - חברת הכנסת רונית תירוש הגישה הצעת חוק שעל פיה יוכלו מנהלי בתי"ס לגבות מההורים כספים גם ללא אישור הוועדה. הצעת החוק עברה השבוע בקריאה ראשונה.

מלכיארד מציע פתרון, לפחות חלקי, כתחליף לתשלומי ההורים - המיחזור. לדבריו, ניתן לאמץ בכל מערכת החינוך את פרויקט המיחזור. התלמידים יאספו בקבוקים, נייר ועוד. לפי

חישובו, באמצעות מיחזור רחב היקף במערכת החינוך, שיש לו גם ערך חינוכי וסביבתי, ניתן להשיג 1.3 מיליארד ש"ח, מה שיכסה כמעט את כל תשלומי ההורים הרשמיים. למלכיארד השגות קשות בנושא הקיצוץ המתמשך בתקציבי הכשרת המורים; "ההיחלשות בהכשרת המורים מסכנת כניסת מורים חדשים למערכת. אם רוצים להעלות את רמת המורים חייבים לחזק את ההכשרה ולא רק את המשכורת שלהם". יו"ר ועדת החינוך מביע פליאה על שנושא הכשרת המורים לא בא לידי ביטוי בהסכם עם הסתדרות המורים. לדבריו, 22 מיליון הש"ח שהוחזרו לאחרונה למכללות אינם בגוף התקציב ולכן אין לדעת אם יינתנו גם בשנה הבאה. מלכיארד מוסיף, כי מערכת הכשרת המורים כבר "מעבר לקריסה" והאוצר מבקש לקצץ בה עוד. לדעתו, משה"ח לא מגלה נחישות מספקת מול האוצר גם בנושא זה.

בנושא המעורבות ההולכת וגדלה של גופי המגזר השלישי למיניהם (ארגונים, קרנות ועמותות) אומר מלכיארד, כי באופן עקרוני החינוך, כמו גם הבריאות והרווחה, צריכים להיות באחריות המדינה ובמימונה, וזו גם הסיבה לקיום המדינה. את ההסתמכות על

המגזר השלישי הוא מכנה חזרה ל"שטייטל" - לעיירה היהודית הקטנה הנסמכת לשולחנם של הגבירים. "הגבירים נותנים והגבירים יקבעו - זה אסון לחינוך הציבורי. כשיש קיצוץ נכנסים לחלל שנוצר כל מיני גופים. חלק מהם, המונעים ממניעים אידיאולוגיים-חברתיים פילנתרופים, אינו פוסל. הבעיה היא שחלק מהגופים נכנסים למערכת ואחר כך יוצאים ממנה ומשאירים חלל עוד יותר גדול והכל מתמוטט". עוד בעיה היא חדירתן של קבוצות עם אינטרסים זרים למערכת החינוך, למשל גורמים עסקיים שונים, שלדעתו אין להם כל מקום במערכת החינוך הציבורית. לטענתו, משה"ח לא בודק את הגופים האלה בציניות ולא מפקח על פעולתם. מלכיארד מוסיף, כי מעורבות המגזר השלישי בעייתית במיוחד במפעל ההזנה, למרות שהוא מעריך את פועלה החשוב לצמצום הפערים של קרן סקטא-רש"י. "אין מדינה נוספת בעולם שהמחוקק קבע שהכסף להזנה בסיסית של תלמידים יבוא מ-'שנור'". המדינה חייבת לקבל החלטה אסטרטגית לחזק את מערכת החינוך הציבורית ולדאוג להעניק לה את הבסיס ההולם - זו השקעה כדאית לטווח ארוך ורק לאחר מכן להסתייע בפילנתרופיה", הוא מסכם.

כצאי אצרא

פלדנקרייז בכיתה - אם הייתם רוצים ללמד פלדנקרייז, במסגרת הכיתה או מחוצה לה, ניתן מעתה ללמוד את השיטה בקורס לעובדי מערכת החינוך, שיחל ב-1 ביולי 2007, באולם האוהל ביישוב נווה שלום (ליד לטרון, מול קיבוץ נחשון). משך הקורס ארבע שנים, בכל שנה 40 ימי לימוד: 20 ימים ביולי, 11 ימים בדצמבר (בחנוכה) ועוד 9 ימים במפגשים של שלושה סופי שבוע (חמישי-שישי-שבת), עם השלמת שיעורים ביום א' לשומרי שבת). מבנה הקורס ותכניו מבוססים על מתכונת הקורסים שנתן ד"ר משה פלדנקרייז עצמו, בשנים 1973-1976 בסן-פרנסיסקו, ובשנים 1980-1983 באמהרסט. הלימודים יכללו: שיעורי תנועה קבוצתיים ואישיים, צפייה הדדית בשיעורים ומשוב של הקבוצה, אימון בהוראת שיעורי מודעות דרך תנועה לקבוצות, אימון במתן שיעורים אישיים, הרצאות, דיונים, צפייה בסרטים, הדגמות ועוד.

בתום שתי שנות לימוד יוסמכו התלמידים להורות שיעורים קבוצתיים - שיעורי מודעות דרך תנועה (ATM); בתום ארבע שנים יוסמכו התלמידים לתת גם שיעורים אישיים - שיעורי אינטגרציה פונקציונאלית (FI). שכר הלימוד לשנה: 9,900 ש"ח ב-5 תשלומים. להרשמה יש לשלוח פריטים אישיים והמחאה בסך 300 ש"ח לפקודת 'אילת אלמגור בע"מ', לת.ד. 4493 ירושלים 91044. בוגרי

הקורס מקבלים תעודת גמר מטעם אילת אלמגור - לימוד בתנועה, והמרכז להוראה ולהסמכה בשיטת פלדנקרייז. הקורס ותעודת הגמר מוכרים על ידי אגודת פלדנקרייז בישראל ואיגוד פלדנקרייז הבינלאומי (IFF). לפרטים נוספים טל': 02-6765034, או באתר קו לחינוך, www.kav-lahinuch.co.il, במדור דפי חינוך, בסיווג השתלמויות למורים.

עוגות מהאגדות - ביה"ס הראשון בארץ לעיצוב וקישוט עוגות בהרצלייה פיתוח, מאפשר לאוהבי העוגות להשתלם באפיית עוגות ייחודיות. עוגות מהאגדות פועל מדי יום מתשע בבוקר ועד לשמונה בערב, ומאפשר השתלמויות קבוצתיות ופרטניות בתחום. בין היתר ניתן להשתלם בקורס לקישוט עוגות, קורס לשוקולד, קורס למרציפן ואפילו ליצור דמויות מהאגדות (למתקדמים בלבד). ביה"ס מנוהל על ידי אליסייה קטן, שעוסקת בתחום כבר 25 שנה. עלות הלימודים משתנה בהתאם לבחירת התלמיד, אולם מורים מקבלים החזר של 700 ש"ח מקרנות המורים. לפרטים נוספים טל': 09-9569979, נייד: 050-5649619, או באתר קו לחינוך, www.kav-lahinuch.co.il, במדור דפי חינוך, בסיווג השתלמויות למורים.

חינוך מתמטי לכל - תוכנית מתמטיקה יסודית (סינגפור), היא תוכנית להוראת חשבון והנדסה בביה"ס היסודי. כיום נלמדת

התוכנית ביותר מ-150 בתי"ס בכל רחבי הארץ. התוכנית כוללת ספרי לימוד ומדריכים למורה. ספרי הלימוד הם תרגום של תוכנית לימודים הנלמדת בסינגפור. תלמידי התוכנית הגיעו מספר פעמים רצופות להישגים הטובים ביותר בעולם במבחנים הבינלאומיים במתמטיקה (TIMSS). הספרים מבוססים על עקרונות מתמטיים ודידקטיים אוניברסליים וזכו להכרה בינלאומית. למעשה, דרך ההוראה של ספרי מתמטיקה יסודית הייתה נהוגה בארץ בשנים שבהן תלמידי ישראל הצטיינו במבדקים הבינלאומיים. העיצוב של הספרים צבעוני וידידותי, ומהווה כלי עיקרי להמחשת החומר הנלמד. המהדורה העברית תורגמה ונערכה על ידי צוות מומחים ישראלי מתחומי המתמטיקה והחינוך, והיא מותאמת לתרבות הישראלית. המדריך למורה כולל רקע מתמטי ופדגוגי לחומר הנלמד, מערכי שיעור מפורטים, רעיונות לפעילויות בכיתה, התייחסות לתלמידים מתקדמים ומתקשים, דפי תרגול נוספים ועוד. המדריך נכתב ופותח בישראל תוך התחשבות בהערות של מורים שהתנסו בתוכנית. בנוסף, מספקת התוכנית מערך מבדקים מסכמים ואמצעי הערכה המלווים את חלקיה השונים. התוכנית מלווה בהשתלמויות מורים ובהנחיה לבתי"ס. לפרטים נוספים טל': 03-9234432, או באתר קו לחינוך, www.kav-lahinuch.co.il, במדור דפי חינוך, בסיווג תוכניות העשרה

בארה"ב; מורים לא מעוניינים להיות מנהלים

הסיבות שדורגו במקומות הראשונים כסיבות לפנות לניהול היו: "להוביל שינוי", "להשפיע על חייהם של מספר גדול יותר של ילדים", "האפשרות של המנהל להטמיע רעיונות יצירתיים בביה"ס", "השיפור בשכר", ו"השפעתו של מנהיג חינוכי" – בדרך כלל המנהל הנוכחי של ביה"ס שבו מלמד המורה. הסיבות העיקריות לדחיית האפשרות לפנות לניהול היו: "הלחץ שנגרם מהשעות המועטות יותר שמנהל בי"ס יכול להקדיש למשפחתו", "החרדה מפני התככים בעלי הגוון הפוליטי שעיימם נאלץ מנהל בי"ס להתמודד", "החובה של המנהל לתת דין וחשבון לרשות המקומית, למדינה, ולרשויות השלטון הפדראלי", ו-"האינטראקציה המועטה יותר של מנהל לעומת מורה עם התלמידים".

מורים ותיקים לא רוצים לנהל

המחקר מצא גם את המאפיינים של המורים שדירגו גבוה יותר את היתרונות שבניהול מאשר את החסרונות. התברר, כי דווקא מורים בעלי פחות שנות ותק בהוראה גילו נכונות רבה יותר לפנות לניהול. גורמים נוספים שתרמו להשקפה חיובית כלפי הניהול; ערכים קוסמופוליטיים, רישיון לעסוק בניהול, תמיכה של מנהיג חינוכי – בעיקר מנהל ביה"ס הנוכחי. כמו כן, מורים בעלי תואר דוקטור גילו נכונות גדולה יותר לעסוק בניהול מאשר בעלי תואר שני, ומורים בעלי תואר שני גילו נכונות רבה יותר מאשר בעלי תואר ראשון.

לעומת זאת, מורים בעלי ניסיון רב בהוראה ומורים שסולם הערכים שלהם מקומי יותר או פרובנציאלי – דירגו גבוה יותר את החסרונות שבניהול מאשר את היתרונות. לדעת החוקרים, הממצא על השפעתו הניכרת של מנהל ביה"ס או מנהיג חינוכי אחר, הן על המורים המצדדים בניהול והן על המורים השוללים זאת הוא חשוב. החוקרים ממליצים למחוזות החינוך המעוניינים ליצור מאגר של מנהלים פוטנציאליים מבין המורים לפתח תוכנית הכשרה, שבמסגרתה מנהלים ותיקים יאתרו מועמדים לניהול מקרב המורים וישמשו להם כמנטורים – יטפחו אותם ויכשירו אותם לתפקיד. מחברי המאמר מוסיפים, כי בתוכנית כזו יש להקפיד שחלקן של הנשים יהיה פרופורציונאלי לשיעורן בכוח ההוראה, מאחר ועלולה להיווצר מעין רשת גברית, של מה שהמאמר מכנה "old boys", שבמסגרתה יקופחו הנשים.

המועמדים לניהול מצא, כי המניעים העיקריים שעליהם הצהירו היו ערכיים; "להביא לשינוי עבור התלמידים" ו-"להשפיע על הכיוון שאליו ישאף ביה"ס להגיע". במחקר נוסף הצהירו מורים, כי הסיבות העיקריות לפנייתם לניהול היו: רצון באתגר חדש ובהרחבת אופקים, תחושה של בשלות ליטול אחריות נוספת, והרצון לקבל את ההזדמנות ליישם רעיונות מקוריים שכמורים לא יכלו לבצע. המחקר מצא עוד, כי גם השכר הגבוה יותר של המנהל היווה תמריץ משמעותי לפנות לניהול, בעיקר בקרב נשים שראו בכך הזדמנות להגיע לעצמאות כלכלית ומקצועית. סיבות שליליות או מוטעות שמצאו החוקרים בקרב חלק מהפונים לניהול היו: הרצון בכוח וההנחה המוטעית שעבודת המנהל קלה יותר מעבודת המורה.

תהליך המחקר

המחקר שנערך באוהיו בדק, כאמור, את השקפות המורים לגבי הניהול. המחקר גם בדק את המאפיינים של המורים אשר גילו נכונות לשמש בתפקידי ניהול.

במחקר השתתפו 1,000 מורים בעלי רישיונות ניהול ו-1,056 מורים חסרי רישיונות אלו. המורים נבחרו באקראי מתוך רשימות המורים של אוהיו. למורים נשלח בדואר שאלון הבדק את עמדותיהם כלפי הניהול. השאלון נשלח למורים שלוש פעמים, בהפרשי זמן של שבוע. החוקרים מציינים, כי ההיענות של המורים לא הייתה גבוהה כפי שציפו; רק למעלה מ-40% מהמורים – 435 מבין המורים בעלי רישיון הניהול ו-433 חסרי הרישיון ענו על השאלון. 68.6% מהעונים היו נשים ו-31.4% – גברים. יש לזכור שבארה"ב, כמו גם בישראל, מרבית כוח האדם בהוראה הן נשים – כ-68%, ובאוהיו כ-72%. הוותק הממוצע בהוראה של המורים שענו לשאלון היה 17.9 שנים. מרבית המורים שענו לשאלון – 71.7% היו בעלי תואר שני, 16.5% בעלי תואר ראשון, 9.6% נוספים בעלי התמחות בחינוך מקולג', ו-2.2% בעלי דוקטורט.

המנהל כגורם ממריץ או מעכב

המחקר מצא, כי לדעת מרבית המורים, בעלי רישיון ניהול וחסרי רישיון ניהול, עלה משקל החסרונות שבעבודת מנהל ביה"ס על היתרונות, אם כי לא בפער גדול. בסולם של 4 קיבלו היתרונות ציון ממוצע של 2.4 והחסרונות ציון של 2.7.

מערכת החינוך בארה"ב נתונה בשנים האחרונות במשבר מנהיגות קשה, על כך מדווח מאמר שהתפרסם בשבוע שעבר במגזין Teachers College Record, של ביה"ס להוראה באוניברסיטת קולומביה. על פי המאמר, ששמו הוא "כאב הראש עולה על הרווח – מדוע מורים לא מעוניינים להיות מנהלים", מחוזות חינוך רבים במדינה מתקשים יותר ויותר לגייס מנהלי בתי"ס חדשים. זאת ועוד, מנהלים רבים מתקרבים לגיל הפרישה ואין מועמדים ראויים להחליף אותם. המאמר מתאר ברובו מחקר רב היקף, שהתקיים לאחרונה באוהיו, על הנימוקים שנותנים מורים לרצונם או לאי רצונם לפנות לניהול.

על פי המאמר, המורים הם האוכלוסייה הטבעית והעיקרית שממנה אמורים לצמוח מנהלי בתי"ס, אבל רק מעטים מהם מוכנים לקחת על עצמם את המשימות המינהליות-ארגוניות הכרוכות במשרה זו. לטענת כותבי המאמר, הבנת עמדות המורים כלפי הניהול עשויה לשמש כבסיס חשוב לפתרון בעיה זאת.

המנהל כסוס עבודה

מחקרים שנערכו בשנים האחרונות בארה"ב מצאו, כי מורים סבורים שמשורת המנהל תובענית מאוד ועל המנהל מוטל לחץ כבד להציג הישגים גבוהים. עוד מצאו המחקרים, כי התגומל שמקבלים המנהלים על עבודתם אינו נתפס כמספק. מחקר שנערך בלואיזיאנה בשנת '94 אף מצא, כי בקרב מורים בעלי הסמכה או רישיון ניהול אין רצון לעסוק במקצוע – 80% מהם העדיפו להישאר מורים בשל התסכול המלווה, לדעתם, את עבודת המנהל.

המאמר מוסיף, כי על פי המיתוס המודרני בארה"ב, מנהל ביה"ס הוא "סוס עבודה", בעל משכורת בלתי הולמת. המנהל גם נתפס כמלהטט בין הדרישות, הסותרות פעמים רבות, של הממונים עליו, הברוקרטיה, וקבוצות אינטרסנטיות שונות המעורבות בחיי ביה"ס, שעות המשרה – כבלתי נגמרות, וכוללות סופי שבוע וחופשות.

הפנייה לניהול – ברובה בשל מניעים ערכיים

המאמר מציין, כי רק מחקרים מעטים בדקו מה התמריצים שמניעים מורים לרצות לעסוק בניהול. מחקר כזה, שנערך בקרב מורים

תוכנית עם מנוח במתמטיקה ובאנגלית

ההישגים הנמוכים במתמטיקה ובאנגלית הובילו את חברת L-net מכפר סבא לפתח את תוכנית "מנוח", שהינה גישה חדשנית להעצמת ההישגים במקצועות אלה. התוכנית פועלת, בשלב זה באנגלית לכיתות ד'-ו' ובמתמטיקה לכיתות ג'-ח'. מנוח מבוססת על שילוב של סביבת למידה מתקשבת בתהליכי ההוראה-למידה בביה"ס, מותאמת לאוכלוסייה הטרואגנית ונמצאת בהלימה מלאה לתוכניות הלימודים של משה"ח במתמטיקה ובאנגלית. מנוח פועלת בהצלחה במספר רב של רשויות מקומיות ובכ-150 בתי"ס. בעקבות השימוש בתוכנית דווח מבתי"ס על עלייה בהישגים, עלייה במוטיבציה ללמידה ועל עלייה בהנאה מהשיעורים המתקשבים. התוכנית כוללת מאגר תכנים ללמידה מתקשבת, המותאם לאוכלוסייה הטרואגנית; תכנים במתמטיקה ובאנגלית בהלימה מלאה לתוכנית הלימודים של משה"ח; סביבות דינאמיות ופתוחות עם אפשרות שינוי ועדכון לצרכי בית הספר והלומדים; מיפוי הישגים ומעקב להתאמת התכנים הלימודיים ללומדים השונים.

בין הכלים והפעילויות בתוכנית ניתן למצוא מחולל תכנים, שבאמצעותו אפשר להכין שיעורים, מבחנים, מטלות ופעילויות חקר; בנייה וניהול של מאגר תכנים, שימוש בפריטי ידע קיימים ואפשרות ל"תפירה" אישית, באמצעות כלי הזנה פשוטים; מערכת לניהול קבוצות למידה והתאמת תכנים; סדנת משימות לטיפוח חקר ועבודות אישיות; דיאלוג אישי וקבוצתי בין מורה ותלמידיו בבמת הדיונים; הערכת עמיתים וניהול תיק פורטפוליו. בנוסף יש במנוח מרכז לפיתוח חשיבה ועזרה בשיעורי בית: פיתוח חשיבה באמצעות חידות ואתגרים, "שאל את המומחה" - תלמידים שואלים, המומחים עונים. במערכת מובנים כלי תקשורת: כלים לאינטראקציה בין לומדים ומורה, קבוצות דיון ופניה למנחה. במנוח גם מרכז הודעות, דוחות וסטטיסטיקות: למורה - מיפויים כיתתיים ומעקב אחר כל תלמיד ותלמיד למנהל - סטטיסטיקות על התקדמות התלמידים, לתלמיד ולהורים - משוב ומעקב על הישגי התלמיד ופעילותו. מנוח נותנת מענה לאוכלוסיות השונות, כך שהתלמידים מקבלים מענה אישי לצרכיהם. התוכנית כוללת פעילויות בחמש רמות קושי, ומטלות פתוחות לצד מטלות סגורות. מגוון עשיר זה מאפשר התאמה של הלמידה לרמת הלומדים, ליכולתם ולסגנון הלמידה שלהם. האפשרות המובנית לקבלת משוב מידי מעודדת שיפור והתקדמות. מספרת רוחלה שפיגל, מנהלת ב"ס עציון גבר באילת; "הבחירה לשלב את תוכנית מנוח במקצועות חשבון ואנגלית הייתה בחירה מוצלחת מכמה בחינות: העבודה נעשתה בסביבה לימודית טכנולוגית מגוונת וידידותית. התלמידים קיבלו משוב מידי על עבודתם והתאמצו לעמוד באתגר קבלת "מאיות".

תוכנית מנוח נתנה מענה גם לתלמידים בעלי צרכים מיוחדים - הם תרגלו את הנושאים השונים לאורך זמן ובסבלנות רבה, תוך פיתוח כישורי לומד עצמאי". מורים העובדים עם התוכנית מקבלים גישה למאגר חומרי הוראה איכותי, כלים המאפשרים מתן מענה לתלמידים בכיתה ההטרואגנית, כלי הערכה (מיפויים מפורטים ברמה כיתתית ואישית).

סביבת ההוראה אותה מקבל המורה (הכיתה הווירטואלית) פתוחה ודינאמית: הכיתה הווירטואלית מספקת לכל מורה סביבת קורס מתקשבת לכל כיתה בה הוא מלמד. בכיתה הווירטואלית קיים עץ קורס, המותאם לתוכנית הלימודים החדשה. בסביבה זו ימצא מורה תכנים מגוונים הנתפרים מהמאגר. סביבת הוראה זו הנה סביבה פתוחה ומורה יכול לשנות ולהוסיף, לעדכן ולהתאים את התכנים על פי צרכיהם המשתנים של תלמידיו. לשם כך יכול המורה להיעזר במאגר התכנים, בחומרים שהוא עצמו או הצוות שלו פיתח או בחומרים ממאגרים שונים. ההורים זוכים בקשר ישיר עם בית הספר ומקבלים תמונה מפורטת של מצבו הלימודי של ילדם (ולא רק בסוף השליש עם חלוקת התעודות).

לפרטים נוספים; אורית וולמן, חברת אלנט 09-7667955, orit@learnonet.com

מכללת רידמן

המכללה הבינלאומית לרפואה משלימה

יום העיון השנתי החמישי

טיפול בליקויי למידה והפרעות קשב

וריון בגישות הוליסטיות

יתקיים ביום ראשון, ט"ו תמוז תשס"ז (1.7.07)

מרכז לימודי ישראל יפה, גני-יהושע,

שדרות רוקח 80, תל-אביב

לוח זמנים

10:15 - 10:00 דברי פתיחה

מושב ראשון: הורים וילדים - מעורבות בהתמודדות עם ליקויי למידה

11:00 - 10:15 חשיבות מעורבות ההתמודדות הורים לילדים עם הפרעות קשב, ריכוז והיפראקטיביות: ד"ר מלה מאיר (Ed.D.), מטפלת משפחתית, מדריכה ויועצת להורים, מרכזת המגמה לפסיכותרפיה הוליסטית במכללת רידמן לרפואה משלימה.

11:45 - 11:00 יוגה להורים וילדים - כולל התנסות חווייתית והדגמה: רונית אייזנברג, מורה בכירה ליוגה, מומחית בהוראת היוגה לילדים, תוך התמקדות בהיפראקטיביות ובהפרעות קשב וריכוז.

12:15 - 11:45 הפסקת שתייה

מושב שני: חשיבות ויעילות אינטגרציה של גישות הוליסטיות בטיפול בליקויי למידה

13:00 - 12:15 שילוב הטיפול ההוליסטי בילדים עם ליקויי למידה במסגרת בית הספר: גב' שרה ישראלי, מנהלת בית ספר שזר.

13:45 - 13:00 שש רמות בריפוי קש"י ללמידה: מירה שטרקמן כהן (N.D.), נטורופתית ותזונאית קלינית טבעית, מגשרת הוליסטית, מטפלת ברפואה טבעית ומדריכה בהתפתחות אישית, מנחת סדנאות, מרצה במכללת רידמן לרפואה משלימה.

14:45 - 13:45 ארוחת צהריים

מושב שלישי: טיפול בהפרעות קשב וריכוז בגישה הוליסטית - הלכה ומעשה

15:45 - 14:45 ציורי המנדלה ככלי לשיפור הריכוז ולטיפוח כישורים חברתיים-התנהגותיים - תיאוריה ותיאורי מקרים: נירה שירן מזרחי (M.Ed.), מטפלת באמצעות האומנויות, מנחת קבוצות הורים וילדים, ומורה במכללת רידמן לרפואה משלימה.

16:00 - 15:45 דברי סיכום

מחיר השתתפות 140 ₪ (כולל ארוחת צהריים)

פרטים נוספים בטלפון: 03-6043903
www.reidman.co.il

■ תרומה לקהילה – מרכז האבחון במכללה האקדמית בית ברל, העוסק באבחון של ילדים ומבוגרים המתקשים בלמידה, נותן שירותים מוזלים במיוחד לאוכלוסייה משכבות כלכליות-חברתיות חלשות, שאינן יכולות לשלם את מלוא עלות האבחון. במהלך השנה האחרונה נתן המרכז שירותי אבחון מוזלים ל-70 תלמידים מכיתות מב"ר, בשיתוף פעולה עם אגף שח"ר (שירותי חברה ורווחה) במשה"ח, ל-20 תלמידים משכונת התקווה ול-10 תלמידים מבי"ס "אור אבנר" באור יהודה. לדברי ד"ר ורדה שרוני מנהלת המרכז, התלמידים יצאו מהאבחון מחוזקים יותר, כיוון שבמהלכו הודגשו יכולותיהם האישיות, וכמו כן הם זכו לתוכניות עבודה ולהתאמות בדרכי היבחנות, שלא היו זוכים להם אלמלא האבחון. חלק מן התלמידים שאובחנו, זכו לקבל שעות שילוב בביה"ס, שקידמו אותם באופן משמעותי בלמידה. בין התלמידים שאובחנו היו ילידי הארץ, עולים חדשים וילדי עובדים זרים, שכולם באים משכבות סוציו-אקונומיות נמוכות.

קבוצות של כ-10 תלמידים הגיעו למרכז האבחון, או שמאבחנים מטעם המרכז, ובעיקר סטודנטיות מקורס אבחון המתנסות בפרקטיקום, הגיעו לבתי"ס של התלמידים עצמם. כל האבחונים היו אינדיבידואליים וניתנה תשומת לב אישית לכל תלמיד.

■ חדש; מוזיאון לעליית

הנוער – בשבוע שעבר הונחה אבן הפינה למוזיאון עליית הנוער, שיבנה משה"ח ביחד עם ועדת התביעות במכון "משואה" להוראת השואה, שבקיבוץ תל-יצחק. באירוע השתתפו 150 תלמידים מכל כפרי הנוער, המשתתפים בסמינר הכנה במכון משואה לקראת יציאתם לפולין. בקבוצת התלמידים, הנושאת את השם "ענף ירוק מעץ גדוע", היו עולים רבים מבריה"מ לשעבר ומאתיופיה.

המוזיאון החדש צפוי לפתוח את שעריו בשנת 2008 – לציון 75 שנים לפרויקט של הצלה וחינוך בני נוער במסגרת "עליית הנוער", ולציון יובל ה-60 למדינת ישראל. איה בן-נפתלי, מנכ"לית מכון משואה, ציינה

כי במשך למעלה מ-70 שנה חינכה עליית הנוער 400,000 בני נוער מכל התפוצות ומכל גלי העלייה, ועיצבה דגם ייחודי וחדשני של חינוך פנימייתי המבוסס על ערכים של עבודה, לימודים וחברה. המוזיאון החינוכי במשואה לא רק יתאר את קורותיה של עליית הנוער משנות השלושים ועד היום, אלא גם יעורר את המבקרים למחשבה על תהליכי הקליטה והחינוך בתקופות השונות כבואה לשינויים שחלו בחברה הישראלית ובאתוס הישראלי.

בישראל יש 136 כפרי נוער, בהם מתגוררים 17,174 תלמידים, מתוכם כ-47% עולים חדשים. בין התלמידים, כ-89% חיים מתחת לקו העוני, ל-44% יש אב מובטל, ול-57% אם מובטלת. בשנים האחרונות יש עלייה משמעותית בביקוש לקליטת נערים ונערות בכפרי הנוער ובמקומות נוספים של עליית הנוער; בעוד שבשנים 1999-2000 היו 6,745 בקשות לקליטה, בשנת 2004-2005 היו 9,911 בקשות.

טכניו / אילוזים

■ "משעולי הזהות" לתלמידי

החטיבה העליונה – בשמורת הטבע נאות קדומים הוצגה השבוע תוכנית פעילות חדשה לתלמידי החטיבה העליונה בשם משעולי הזהות. מטרת התוכנית היא לחבר בין התכנים הקשורים לזהות לבין המציאות בחיים בארץ. כך, למשל, מתמודדים התלמידים עם סוגיות כמו מיהו מנהיג, מה המשמעות שיתוף הפעולה עם האחר, המחיר של מימוש מטרות ועוד. במהלך הפעילות מתנסים התלמידים במגוון חוויות, שמסייעות להם להפנים את המתרחש. כך, למשל, בתרגיל הנדנדה,

מתנסים התלמידים באיזון נדנדה למשך כ-5 שניות כשכל הקבוצה על הנדנדה. תרגיל זה ממחיש ערכים כמו שיתוף פעולה, עמידה במשימה, כבוד הדדי ועוד. התוכנית שמה דגשים שונים בהתאם לשכבת הגיל של התלמידים. לתלמידי י' עוסקת התוכנית בעיקר בזהות האישית לקראת קבלת תעודת הזהות. לתלמידי כיתות י"א נבנים מעגלי שיח – מעגלי הידברות בין דעות, בין מרכז לפריפריה, בין ותיקים לעולים חדשים ועוד. לתלמידי כיתות י"ב מתעמקת התוכנית ב"ספרא וסייפא" – חשיבה ודילמות ערכיות לקראת

הגיוס לצבא. נאות קדומים היא שמורת טבע שמשחזרת את נופי המקרא וטבע ארץ ישראל לדורותיו. בפעילות החינוכית מסתייעים אנשי השמורה בסביבה כדי לצקת ערכי מורשת לדילמות וחוויות עכשוויות.

■ לימודי אוטיזם – מכללת לוינסקי

תפתח בשנה הבאה במגמה לחינוך מיוחד מסלול ללימודי אוטיזם בתואר ראשון. המסלול נפתח בשיתוף פעולה עם אלו"ט – האגודה הלאומית לילדים אוטיסטים. בנוסף יפתח מסלול ללימודי המשך, שמיועד למטפלים בעלי ניסיון בתחום.

פסיכ והילאים

■ פרס ארצי ראשון לעמק

הירדן, שלישי לטמרה – היחידה לנוער בעמק הירדן הוכרזה השבוע כיחידת הנוער המצטיינת הארצית בטקס שנערך במעמד שרת החינוך בבאר שבע. למחוז צפון הייתה גם זוכה נוספת – היחידה לנוער בטמרה, שזכתה במקום הארצי השלישי. היחידה מעמק הירדן נבחרה בשל השקעה בטיפוח ערכי חינוך, תרבות, אמנות וספורט בקרב בני הנוער, יצירת שותפויות של כל גורמי הקהילה בפעילות, שילוב מורשת-ישראל עם דגש על ייחודו ההיסטורי וההתיישבותי של האזור, שילוב גרעיני נח"ל בכל בתי"ס, העמקת מעורבות הנוער

בעשייה והפעלת תנועות הנוער בכל המערכת. טמרה זכתה בגלל הפעלת מערך גדול של מתנדבים, רתימת הנוער לעשייה ולתרומה לקהילה, והפעלת מועצת נוער רשותית, בה שותפות כל המסגרות הרלבנטיות, כולל תנועות הנוער, בתי"ס, ועוד.

■ יקיר המכללה לשר החינוך

לשעבר – חבר הנאמנים של המכללה האקדמית בית ברל העניק, במהלך המושב האחרון שקיים בשבוע שעבר, את אות יקיר המכללה לד"ר אהרון ידלין, שכיהן כשר החינוך והתרבות של ישראל בשנים 77-1974. בחבר הנאמנים האלוף (במיל') הרצל בודינגר, ראש עיריית כפר סבא יהודה

בן חמו, פרופ' שלמה בן עמי, חברת הכנסת לשעבר ענת מאור, פרופ' בועז ערפלי ועו"ד דורית ענבר.

בהחלטתו ציין חבר הנאמנים, כי האות ניתן לידין על פועלו לקידום החינוך בישראל, בפיתוח החינוך הבלתי פורמאלי, טיפוח מערכות הלימוד בעיירות הפתוח ובשכונות ובכלל זה הנהגת יום לימודים ארוך, מפעל הזנה ושיעורי העשרה. עוד ציין חבר הנאמנים, כי האות ניתן לידין על פועלו בתחום קידום מעמד המורה והשגת מעמד אקדמי למוסדות להכשרת מורים, בתקופת כהונתו כשר החינוך וכיו"ר המועצה להשכלה גבוהה.

■ **שולחן עגול** – מנהלת המחוז, ד"ר אורנה שמחון, שלחה בסוף החודש שעבר איגרת לכל מנהלי בתי"ס בצפון. האיגרת מציינת, כי בכוונת שמחון לכנס מפגשים קבועים עם מנהלי בתי"ס בצפון במטרה להדק עימם את הקשר, ולהחליף דעות בנושאים שעל סדר היום החינוכי. מהמחוז נמסר, כי השם שניתן למפגשים הוא "פורום שולחן עגול". המפגשים יתקיימו מידי שבועיים בלשכת מנהלת המחוז בנצרת עילית. בכל מפגש תשתתף קבוצת מנהלים והמפקחים העובדים עמם. עוד נמסר, כי מנכ"ל משה"ח, שמואל אבואב, בירך את מנהלת המחוז על היוזמה.

■ **בפיקוח** – עיריית נצרת עלית הקצתה 300 אלף ש"ח לפעילות קיי ללא תשלום לתלמידים. הפעילות תכלול מסיבות, טיולים, פעילות ספורט ועוד, ותתקיים בהשגחת אגף החינוך בעירייה. מעיריית נצרת עילית נמסר, כי מטרת הפעילות היא "לעבור את החופשה בשלום"; "אנו מתכוונים לספק לנוער חופש מלא בפעילויות כך שלא יישאר להם זמן לעשות שטויות", ציין ראש העיר, מנחם אריאב, "אפשר לבלות עד אור הבוקר אבל בצורה מאורגנת ובפיקוח של אגף החינוך". הפעילות תתקיים מידי יום, במשך שישה שבועות, בשלושה מוקדים; שכונת הר יונה, מתנ"ס ברקוביץ ובי"ס כסולות. כל מוקד יאויש בארבעה מדריכי נוער, רכז ספורט, סטודנטים ומתנדבים. הפעילות תתחיל בשעה שלוש אחר הצהרים ותימשך עד חצות. כך, למשל, בימי ראשון תיפתח בריכה לפעילות ספורט לנוער ואחר כך תתקיים מסיבת ריקודים וייערכו משחקי אקסטרים במים. עוד נמסר, כי לבקשת בני הנוער, תתקיים בימי שלישי פעילות התנדבותית של התלמידים בבתי קשישים ולמען משפחות נזקקות.

■ **קייטנות** – למעלה מ-300 מנהלי קייטנות יהודים, בדואים ודרוזים מהצפון השתתפו לאחרונה בהשתלמות של משה"ח בבית גבריאיל שעל חוף הכנרת. ההשתלמות כללה נושאים כמו ביטחון ובטיחות, תברואה, והדרכה בנושא 40 שנה לשחרור ירושלים. לדברי מנהל חברה ונוער בצפון, יוסי כי טוב, פעלו בצפון אשתקד 554 קייטנות, שבהן השתתפו 40 אלף תלמידים. מספר דומה של קייטנות צפוי להיפתח גם הקיץ. גוף המעוניין לפתוח קייטנה חוקית מחויב לפנות למשרד החינוך לקבלת רישיון ומנהל הקייטנה צריך לעבור השתלמות בת יומיים. השבוע הודיע משה"ח, כי לראשונה יחויבו מנהלי קייטנות

להיבחן בתום ההשתלמות בבחינת הסמכה. למנהל אשר ייכשל בבחינה יינתן מועד ב', ואם ייכשל גם בו – לא יוכל לפתוח את הקייטנה.

■ **סיפרו** – המחוז ערך בשבוע שעבר כנס מתמטיקה למגזר הערבי בצפון באשכול הפיס בשפרעם. בכנס הרצו; המדריך הארצי למתמטיקה, יוסי חורי, בנושא "מה מאחורי בחינות חומש ומיצ"ב במתמטיקה", ופרופ' אדריס יתתי ממכון ויצמן בנושא "מקומה של הגיאומטריה מבלב דרך קרתגו ועד נאס"א". בהמשך היום סיפרו מורים ומנהלים על הצלחות אישיות בהוראת המתמטיקה ועל הצלחות בית ספריות שהובילו לשיפור ההישגים. את הכנס יזם והפיק המפקח הכולל אחמד בדראן.

כנס נוסף למגזר הערבי בצפון שהתקיים בשבוע שעבר, היה בנושא הכתיבה היוצרת. הנושא נלמד השנה בחלק מבתי"ס. במהלך הכנס חולקו פרסים לתלמידים שהצטיינו במהלך השנה בכתיבה יוצרת. גם את הכנס בכתיבה יוצרת יזם המפקח אחמד בדראן.

מחוז חיפה

■ **מבצע** – תלמידי כיתות ט' בחטיבה התיכונית למדעים ואומנויות של ביה"ס הריאלי בהדר ומוריהם, ערכו השבוע מבצע בן שלושה ימים לשיקום וניקוי שכונת הדר תחתון בעיר. מוקד הפעילות היה הרחובות שמאחורי שוק תלפיות. התלמידים ניקו את הרחובות, צבעו קירות וציירו עליהם ציורי קיר גדולים, גזמו צמחייה ועוד. הפעילות התקיימה כחלק מתוכנית לימודים שפותחה בביה"ס בשם "אני נוהג אחרת". התוכנית מעודדת לקיחת אחריות של התלמידים ותרומה לקהילה בתיקון מפגעים סביבתיים. לפעילות סייעו עיריית חיפה, מתנ"ס יודפת בשכונה, אומנים מקומיים ותושבי השכונה.

מחוז תל אביב

■ **ללא תשלום** – עיריית הרצליה תקיים בחופשת הקיץ פעילות לתלמידי החטיבות העליונות בשם "ספורט חצות ועוד". הפעילות תיערך בלילות שני וחמישי עד לשעה שתיים בלילה. הפעילות, המתקיימת זו השנה השישית, תציע לבני הנוער ללא תשלום; משחקי כדור, טניס שולחן, משחקי קופסה, ספורט אתגרי, דיסקו, קריוקי, מופעים מוסיקליים, סדנאות לתזונה נכונה ועוד. העירייה גם תפעיל במהלך הפעילות שירות הסעות, שיאפשר הגעה של בני הנוער

אל הספורטק וחזרה ממנו בשעות הקטנות של הלילה.

מטרת הפעילות היא לתת מענה לצורך של בני הנוער בבילוי אטרקטיבי ליד הבית בחופשת הקיץ, ובילוי במקום מאורגן ומאובטח, שיתרום גם לצמצום האלימות וההתקהלויות ברחובות ובגינות הציבוריות.

■ **אירחה** – בת ים אירחה בסוף החודש שעבר את הכנס הארצי השנתי לחינוך סביבתי "הכדור בידינו". בכנס השתתפו מאות מורים לגיאוגרפיה, לימודי הסביבה ואקולוגיה. מטרת הכנס הייתה לקדם עשייה חינוכית בנושא שמירת הסביבה, ולדון בסוגיות הקושרות בין הסביבה לחינוך. תוכנית הכנס כללה סיורים לימודיים ברחבי העיר. בין היתר ביקרו המשתתפים במוקדי טבע עירוני במרכז בת ים ולאורך החוף, וכן בגינה קהילתית, המשותפת לתושבי בניין מגורים בשכונת רמת הנשיא ולילדי בי"ס הרצל. בכנס גם התקיימו מעגלי שיח סביבתי ופורומים מרכזיים העוסקים בשאלה מהו חינוך לקיימות (פיתוח תוך שמירת איכות הסביבה). בכנס גם התקיים פאנל בהשתתפות השר להגנת הסביבה, גדעון עזרא, ראש עיריית בת ים, שלומי לחיאני, חבר הכנסת דב חנין, והאדריכלית תמר דראל פוסטל. חתם את הכנס פסטיבל "אקולוגי", שבו הוקרנו סרטי סביבה לילדים והוצגו תוכניות לימודים המלוות את הסרטים. כנס הכדור בידינו נערך על ידי הפיקוח על לימודי הגיאוגרפיה במשה"ח, המשרד להגנת הסביבה, החברה להגנת הטבע, רשות הגנים הלאומיים, תוכנית קרב, עיריית בת ים וגופים נוספים העוסקים בטבע ובסביבה.

מחוז דרום

■ **אספו** – ילדי בי"ס שובו בבאר שבע, השייך לזרם החינוך העצמאי, אספו לאחרונה אלפי פחיות ובקבוקים וקיבלו עבורם כ-10 אלפים ש"ח מתאגיד המיחזור. הפעילות התקיימה במסגרת לימודי החינוך הסביבתי הנערכים בביה"ס על ידי החברה להגנת הטבע. מהחברה להגנת הטבע נמסר, כי התלמידים הפנימו במהירות את מסר המיחזור והקימו מרכז איסוף והפרדה בביה"ס. מדי יום, לאחר התפילה בכיתות, יורדים התלמידים למרכז האיסוף, מפרידים פלסטיק, זכוכית ופחיות, ורק אחר כך חוזרים ללימודיהם. הכסף הופקד בחשבון בנק מיוחד, שנפתח על שמם של התלמידים, וישמש לקניית מתקני משחקים לחצר ביה"ס ולמימון טיול בגן הזאולוגי בירושלים.